

تعلیقه علی شرح فصوص الحکم

■ امام خمینی
■ عربی

فصوص الحکم تألیف محیی الدین عربی و شرح آن از محمود قیصری است و امام خمینی شرح فصوص را در هفت سالی که از محضر مرحوم شاه‌آبادی استفاده می‌کردند، نزد ایشان خوانده و تاریخ تألیف این تعلیقه هم همان سال هاست. این تعلیقه را حضرت امام خمینی در حواشی نسخه چاپی شرح فصوص نوشته بودند و پس از پیروزی انقلاب اسلامی توسط موسسه تنظیم و نشر آثار امام منتشر شد.

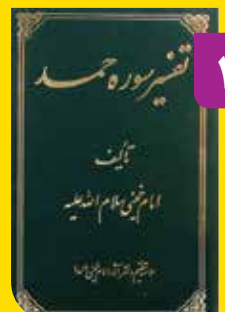
تعلیقه علی مصباح الانس

■ امام خمینی
■ عربی

مفتاح غیب الجمع والوجود تألیف صدرالدین محمدبن اسحاق قونوی و شرح آن به نام مصباح الانس تألیف محمدبن حمزه بن محمد عثمانی معروف به ابن فناری است. امام خمینی مصباح الانس را تا صفحه ۴۴ از سال ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۴ قمری نزد مرحوم آقای شاه‌آبادی خوانده است. تعلیقه علی شرح حدیث راس الجالوت شرح حدیث راس الجالوت و سیر سوره حمد از دیگر آثار امام در زمینه عرفان، اخلاق و فلسفه است.

تفسیر سوره حمد

■ امام خمینی
■ فارسی

تفسیری است عرفانی بر سوره حمد که امام خمینی در سال‌های اول پیروزی انقلاب در پنج جلسه بیان فرمودند و مکرر چاپ شده است. امام خمینی در کتاب سرالصلوة، سوره حمد و توحید را به طور مختصر با اشاراتی عرفانی تفسیر کرده‌اند و نیز در کتاب «آداب الصلاه» سوره حمد و توحید و انازلناه را به گونه‌ای مفصل تر تفسیر کرده‌اند.

بلندترین فریاد

نگاهی به کتاب‌های سره‌الصلاه و آداب‌الصلاه امام خمینی

علی محمودی پژوهشگر

«در اسلام از نماز هیچ فریضه‌ای بالاتر نیست. چطور نماز را این قدر سستی می‌کنید در آن؟ از نماز همه این مسائل پیدا می‌شود. شما پرونده‌هایی که در دادگستری‌ها در جاهای دیگر، دادگاه‌ها هست بروید ببینید. از نماز خوان‌ها ببینید پرونده هست آنجا از بی نمازها پرونده هست، نماز پشتوانه ملت است. سیدالشهداء در همان ظهر عاشورا که جنگ بود و آن جنگ بزرگ بود و همه در معرض خطر بودند وقتی که یکی از اصحاب گفت که ظهر شده است، فرمود که «یاد من آوردید نماز را و خدا تو را از نمازگزاران حساب کند» و ایستاد در همان جا نماز خواند... نماز یک کارخانه انسان سازی است. ما با ذکر خدا، با اسم خدا پیش برویم و نماز بالاترین ذکر خداست. حضرت امام نماز را عامل ترس شیاطین می‌دانند و می‌فرمایند: شیطان‌ها از نماز می‌ترسند، از مسجد می‌ترسند.» این سخنان امام خمینی در سال ۱۳۶۳ است که عبارت مشهور «نماز یک کارخانه انسان‌سازی است» به عنوان گل سرسبد آن شناخته می‌شود.

اما امام خمینی تنها در اقوال و گفتار خود توصیه به فریضه عزیزه نماز را یادآوری نمی‌کردند. ایشان نخستین آثار مکتوب خود را درباره نماز در سنین جوانی به رشته تحریر درآوردند. در کتاب‌های امام خمینی (س) نماز عروج به مقام قرب و حضور در محضر انس معرفی شده که سرمایه تعیش آن عالم و سرچشمه سعادت آن نشئه است. این معجون الهی که با کشف تام محمدی صلی‌الله علیه و آله برای درمان تمام دردها و نقض‌های نفوس فراهم آمده دردهای انسان را درمان می‌کند و باعث وصول او به خداوند متعال می‌گردد. اگر کتاب‌های امام خمینی را مطالعه کنیم، خواهیم دید اوصافی درباره نماز بر قلم آن بزرگوار

جاری است که نشانگر معرفت ایشان به عمق و کنه این عبادت جامع است. امام نماز را عین معراج واقعی می‌دانند که دارای حالت‌ها و مراحل گوناگونی است که برای افراد مختلف به تناسب درجه‌ی ایمان نمازگزار و حضور قلبی وی در نماز، تفاوت دارد. امام خمینی -رحمه‌الله علیه- به دلیل مسئله معراج و واقعی بودن نماز، در تفسیر نماز به تطبیق دادن آن با حدیث معراج پیامبر پرداخته‌اند، زیرا بنا بر دستور پیامبر اسلام اذکار آن سفر هم در نماز از جمله در رکوع و سجود گنجانیده شده است (همان گونه که در حدیث معراج آمده است). امام خمینی در مکتوبات خویش نماز را سفر الی‌الله و فی‌الله و من‌الله می‌دانند، سفر مؤمن و سالک به سوی خدا، چهار مرحله دارد که در اصطلاح «اسفار اربعه» خوانده می‌شوند. سالک در این سفرها، مراتبی خاص را می‌پیماید و به دگرگونی‌های روحی خاصی دست می‌یابد که شرح مفصل آن در کتب عرفانی آمده است. اما این کتب عرفانی کدام است؟

سر الصلاة با نام کامل «سر الصلاة معراج السالکین و صلاة العارفين» یکی از این کتاب‌های عرفانی است که پیرامون حقیقت نماز در عرفان اسلامی به زبور طبع آراسته شده است. این کتاب یکی از آثار اولیه امام خمینی است که در ۱۹ خرداد ۱۳۱۸ به اتمام رسیده و در ۲۶ فصل سامان یافته است. این کتاب برای اولین بار در جلد اول «یادنامه شهید مطهری»، در سال ۱۳۶۰ با اجازه و اهدای خودش در ۷۱ صفحه از سوی انتشارات آموزش انقلاب اسلامی به چاپ رسید. سپس تحت عنوان «اسرار نماز یا معراج السالکین و صلاة العارفين» در ۱۲۰ صفحه بدون ذکر خصوصیات چاپ شد و برای سومین بار تحت عنوان «سر الصلاة یا صلاة العارفين و معراج السالکین» در ۱۸۴ صفحه با ترجمه آیات و روایات و تصحیح و مقدمه سیداحمد فهری از سوی انتشارات پیام آزادی منتشر شد. برای مرتبه چهارم نیز همراه با ترجمه آیات و

روایات و شرح مطالب در ۳۰۷ صفحه از سوی سیداحمد فهری تنظیم و توسط انتشارات نهضت زنان مسلمان چاپ و منتشر شد. البته چاپ جدید این کتاب در دهه هفتاد مشتمل بر مقدمه آیت‌الله جوادی‌آملی، وصیتنامه‌ای اخلاقی از امام خمینی خطاب به فرزندش سیداحمد، متن اصلی کتاب سرالصلوة، فهرست‌های راهنما و تصویر کامل دستخط نسخه اصل کتاب است که توسط موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی منتشر شده است. این کتاب شرح برخی از مقامات روحی اولیای خدا در سلوک روحانی و معراج ایمانی نماز است. در این کتاب نویسنده به بیان چگونگی نماز، حضور قلب، طهارت با آب و خاک، مکان و لباس و بدن نمازگزار، وقت نماز، سر استقبال کعبه و اسرار واجبات نماز - به زبان اهل عرفان - پرداخته‌است. به عقیده حاج‌منوچهری اصل سخن خمینی در این اثر، «بیان اسرار اذکار افعال و مقارنات نماز» است، چنان‌که نزد عارفان و واصلان محقق می‌گردد. مؤلف در این اثر به تفاوت میان نمازهای کسان مختلف نیز پرداخته و نماز اهل ایمان و اهل باطن، اصحاب حقیقت و اصحاب سر، اصحاب قلوب و اصحاب جذب و اصحاب ولایت و ارباب صحو بعد المحورا در لایه‌ها و سطوح مختلف بیان داشته‌است.

موضوع اصلی کتاب سر الصلاة تبیین اسرار نماز یا سلوک روحانی و معراج ایمانی عرفانی است و مؤلف به لحاظ جامعیت در فنون و علوم اسلامی، سعی نموده است مهم‌ترین رازهای این عروج ایمانی را از مقدمات نماز تا مقارنات و مناسبات آن با انطباق بر اصول و امهات مسائل عرفانی و برهانی و قرآنی بیان کند و از عهده آن به خوبی برآمده است. در مقدمه کتاب در این زمینه می‌فرماید: «... ارادت خالص کردم که برخی از مقامات روحیه اولیاء عظام را در این سلوک روحانی و معراج ایمانی عرفانی به رشته‌ی تحریر درآورم.» ابتدا مقامات و مدارج انسان را با توجه به تقسیمات چندگانه‌ی